

IN MEMORIAM

GIOVAN BATTISTA PELLEGRINI
(3. II. 1921. – 23. II. 2007.)

Neposredno pred svoj osamdeset šesti rođendan u padovanskoj je bolnici preminuo Giovan Battista Pellegrini, profesor emeritus Sveučilišta u Padovi, jedan od najsvestranijih talijanskih jezikoslovaca i neprijeporno vodeći talijanski onomastičar druge polovice XX. stoljeća.

Profesor Pellegrini rođen je u mjestu Cencenighe u talijanskoj pokrajini Belluno, za koju je intimno i profesionalno ostao zauvijek vezan. Obradivši govor svojega rodnog kraja, diplomirao je 1945. g. na Sveučilištu u Padovi s tezom *Il dialetto di Cencenighe* kod profesora Carla Tagliavinija, koji je, uz prof. Silvija Pellegrinija i Carla Battiste, bio njegovim učiteljem i već tijekom studija uvelike zacrtao njegove buduće znanstvene interese.

Giovan Battista Pellegrini predavao je na mnogobrojnim talijanskim sveučilištima te kao gostujući profesor diljem Europe i Sjedinjenih Država. Svoju je sveučilišnu karijeru započeo poučavajući romansku filologiju na Sveučilištu u Pisi (1947.–1951.) te potom povijest talijanskoga jezika u Palermu (1957.–1958.). Na sveučilištu u Trstu predavao je od 1958. do 1964., nakon čega se vraća na Sveučilište u Padovi gdje ostaje do umirovljenja. Bio je članom niza europskih znanstvenih akademija i društava, a za svoj je znanstveni rad dobio mnogobrojne nacionalne i međunarodne nagrade i priznanja, među kojima treba istaknuti diplomu *honoris causa* u Budimpešti (1989.) te 1990. najviše priznanje Predsjednika Republike za doprinos humanističkim znanostima (*Premio nazionale del Presidente della Repubblica per le Scienze umanistiche*). Godine 2001., u povodu njegova osamdesetoga rođendana, fondacija “Angelini” organizirala je međunarodni znanstveni skup na kojemu su sudjelovali mnogobrojni vodeći europski romanisti i onomastičari s kojima je prof. Pellegrini desetljećima surađivao.

Profesor Pellegrini poznao je i suvereno se služio mnogobrojnim jezicima, ne samo svjetskim jezicima i svim romanskim idiomima već i primjere arapskim, mađarskim i albanskim¹, koji je višekratno i poučavao, ali i hrvatskim. Njegovi su znanstveni interesi obuhvaćali gotovo sva polja jezikoslovlja. Gotovo da nije bilo teme kojom se tijekom više od pola stoljeća znanstvenoga rada nije bavio. Ipak, u središtu je njegova interesa uvijek bila romanistika u najširem smislu te riječi, talijanska dijalektologija i povijest jezika, lingvistička geografija, kontaktna lingvistika, predrimski jezični slojevi na talijanskome tlu i, naravno, u prvome redu onomastika. Za života je objavio ukupno 864 radova, među kojima niz knjiga i više od pet stotina znanstvenih članaka u eminentnim talijanskim i svjetskim publikacijama.

Nemoguće je, naravno, ovom prigodom sažeto prikazati bogati znanstveni opus G. P. Pellegrinija. Izdvojiti ću stoga samo neke monografije, uglavnom one koje mi je prof. Pellegrini darovao ili poslao, uvijek s dirljivim, rukom ispisanim posvetama na hrvatskome jeziku. Bavio se je sustavno proučavanjem predrimskih jezičnih slojeva na talijanskome tlu, osobito na području Veneta, te je kao rezultat tih istraživanja, među inim radovima, objavio sa svojim učenicom Aldom Prodocimijem 1967. g. kapitalno djelo *La lingua venetica* u dva sveska te potom *Dal venetico al veneto. Studi linguistici preromani e romanzi* (Padova, 1991.). Romanistika, talijanska, te osobito venetska dijalektologija bili su trajnim predmetom njegova znanstvenog interesa. Izradio je izvanredne, ogleadne zemljovide talijanskih dijalekata i objavio nekoliko monografija, odnosno knjiga u kojima je sabrao svoje radove s toga područja: *Saggi sul ladino dolomitico e sul friulano* (Bari, 1972.), *Saggi di linguistica italiana* (Torino, 1975.), *Studi di dialettologia e filologia veneta* (Pisa, 1977.), *Studi storico-linguistici bellunesi e alpini* (Belluno, 1992.). Od samih znanstvenih početaka prof. Pellegrini interesirao se za problem položaja i statusa furlanskoga jezika. Iako je uglavnom radio samostalno, g. 1965. osmislio je i pokrenuo veliki geolingvistički projekt pod naslovom *Atlante storico-linguistico-etnografico friulano* (ASLEF), u kojem je okupio niz suradnika. Od 1972. do 1984. objavljeno je šest tomova toga lingvističkog atlasa u kojima je sustavno sa svojim suradnicima obrađivao različite teme, u prvome redu furlansko nazivlje flore i faune, nazivlje vezano uz zemljoradnju i mnoge druge teme. Paralelno s dijalektologijom kontinuirano se bavio poviješću pojedinih romanskih idioma i s toga područja objavio je niz vrijednih priloga, među kojima izdvajam priručnike *Grammatica storica spagnola* (Pisa, 1950.), *Appunti di grammatica storica del francese antico* (Pisa, 1953.) i *Appunti di grammatica storica del provanzale* (Pisa 1954.).

¹ Prikaz njegova priručnika *Avviamento alla Linguistica Albanese* objavila sam u g. 1997. u 29. broju časopisa *Filologija*.

Problemi jezičnih dodira, u prvome redu, ali ne isključivo na talijanskome tlu, sustavno se provlače kroz radove prof. Pellegrinija. Izdvajam samo djela *Gli arabismi nelle lingue neolatine con particolare riguardo all'Italia* (Brescia, 1972.), *Ricerche sugli arabismi italiani con particolare riguardo alla Sicilia* (Palermo, 1989.) i *Ricerche linguistiche balcanico-danubiane* (Roma, 1992.). Neke druge izabrane radove o jezičnim dodirima, etimologijama i ostalim lingvističkim temama objedinio je i objavio u knjigama *Studi di etimologia, onomasiologia e di lingue in contatto* (Alessandria, 1992.) i *Varia linguistica* (1995.).

Međutim, onomastika je uvijek bila temeljnim predmetom znanstvenoga interesa profesora Pellegrinija. Već se je u svojoj disertaciji vodio polazištem da toponimi predstavljaju temeljno vrelo podataka pri rekonstrukciji povijesti nekoga prostora. Već je u jednoj od svojih prvih studija *Contributo allo studio della romanizzazione della provincia di Belluno* (Padova, 1949.) sustavno obradio zemljopisna imena, osobito predijalne toponime toga kraja. U svojim je radovima dosljedno razvijao metodologiju toponomastičkih istraživanja i inzistirao na strogoj znanstvenoj utemeljenosti tumačenja pojedinih imena nastojeći uvijek svoje interpretacije potvrditi povijesnim vrelima. Izbor nekoliko osobito vrijednih metodoloških i teorijskih toponomastičkih priloga Pellegrini je objavio u knjizi *Ricerche di toponomastica veneta* (Ed. Clesp, 1987.). U toj je knjizi protumačio mnoge dotad nejasne toponime, obrazlažući s iznimnom preciznošću ne samo njihovu etimologiju već i povijest te kulturni razvoj pojedinih imena. Dva njegova kapitalna toponomastička djela još sam 1993. prikazala u 2. svesku ovoga časopisa. Prvo je djelo *Dizionario di toponomastica. Storia e significato dei nomi geografici italiani* (Torino, 1990.). U tome velikom rječniku talijanske toponimije Pellegrini je nominalno samo jedan od petero autora, ali u njemu su prepoznatljivo utkana desetljeća Pellegrinijevih toponomastičkih istraživanja. Ipak, knjiga po kojoj je Pellegrini poznat ne samo u znanstvenoj već i široj zajednici jest *Toponomastica italiana*, objavljena prvi put 1990. (Milano: Hoepli). To je djelo doživjelo više izdanja i do danas se rabi kao neizostavni priručnik talijanske onomastike.

Profesor Pellegrini svoju je profesorsku karijeru završio na Istituto di Glottologia na Padovanskome sveučilištu. Godinama nakon umirovljenja svakodnevno je dolazio “na posao”, održavao nastavu i s mnogo volje i strpljenja usmjeravao niz studenata, posebice doktoranada u njihovu znanstvenome radu. Ugled koji je u suvremenome jezikoslovlju među kolegama i suradnicima uživao profesor Pellegrini bjelodano se ogleda u dvosveačnome zborniku radova koji je pod naslovom *Scritti linguistici in onore di Giovan Battista Pellegrini* objavljen u Pisi 1983. g. Kolege, suradnici i prijatelji od prof. Pellegrinija posljednji su se put oprostili na znanstvenome skupu pod naslovom “Giovan Battista Pellegrini, linguista agordino (1921-2007) e la sua montagna”, održanome njemu u čast 19. travnja 2008. u Agordu, u njegovome Bellunu.

Profesor Pellegrini dobro je poznao hrvatsko jezikoslovlje. Zanimali su ga ne samo znanstveni radovi naših romanista već i standardnojezični, odnosno sociolingvistički problemi. Vrlo se dobro služio hrvatskim jezikom, na kojemu smo u doba mogega boravka na Sveučilištu u Padovi nerijetko i komunicirali, relativno je sustavno pratio, a katkad u talijanskim časopisima i prikazivao hrvatsko jezikoslovlje. Desetljećima je prijateljevao s hrvatskim jezikoslovcima, u prvome redu sa svojim vršnjacima (što je često u razgovoru isticao), vodećim hrvatskim romanistima, profesorom Žarkom Muljačićem i nedavno preminulim akademikom Vojmirom Vinjom. Upravo sam na preporuku prof. Vinje stipendiju talijanske vlade 1989./1990. provela na Istituto di glottologia Sveučilišta u Padovi, na specijalizaciji kod prof. Pellegrinija, što je bitno utjecalo i na moje buduće znanstvene interese. Njegovo čuđenje zbog mogeg zanimanja za onomastiku i riječi što mi ih je pri prvome susretu uputio: »Onomastika je znanost starih ljudi. Da bi se njome bavilo, potrebno je prikupiti mnogo godina iskustva i različitih znanja, mudrosti i strpljenja«, trajno su mi se urezale u sjećanje i pravo im značenje tek počinjem uviđati.

Odlaskom profesora Pellegrinija mnogobrojni su jezikoslovci, među njima i autorica ovoga nekrologa, izgubili svojega učitelja, ali profesor Giovan Battista Pellegrini, ili jednostavno Giambattista, kako se je uglavnom potpisivao i kako su ga nazivali njegovi prijatelji, ostat će neprijeporno trajnom ikonom talijanske dijalektologije i onomastike.

Dunja Brozović Rončević